

## Leertucht in de Gereformeerde Kerk van Amerika.

„The Christian Journal“ meldt, dat Ds A. H. Waalkes om zijn baptistische dwaling uit zijn ambt in de Gereformeerde Kerk van Amerika (vroeger Nederlandsch Geref. Kerk of Dutch Reformed Church genoemd) is ontzet.

Opnieuw een bewijs voor wat wij meermalen hebben beweerd, dat de Gereformeerde Kerk in Amerika niet mag worden vergeleken met de Ned. Herv. Kerk hier te lande.

Zulk een afzetting is in de Ned. Herv. Kerk eenvoudig ondenkbaar.

De vraag is: zal Ds Waalkes de eenige blijven?

Er zijn er, die, ofschoon zij misschien zijn afwijking inzake den doop niet deelen, zich formeel aan zijn zijde scharen, en in andere opzichten de kerk willen drijven in een richting, waarheen zij niet gaan wil.

Pre.

Dit is de afkorting van Premillennialisme.

Naar wij uit de „Missionary Monthly“ vernemen, heeft de daareven genoemde Ds Waalkes met Dr M. R. de Haan een nieuw maandblad opgericht, „Grace and Glory“ (Genade en Eere), waarvan Ds J. E. Bennink hoofdredacteur is en dat sterke premillennialistische tendenzen heeft.

Onder het Pre verstaat men de leer van het duizendjarig rijk, vooral in den vorm, waarin het door den „Bijbel“ van Dr Scofield wordt gebracht. Het heeft zich ontwikkeld tot een theologisch systeem, dat o.a. de stelling huldigt, dat Christus niet is de Koning der Kerk en ook, dat er een wezenlijk onderscheid bestaat tusschen de Kerk van het Nieuwe Testament als lichaam van Christus en Israël.

„Missionary Monthly“ herinnert deze predikanten aan hun plicht om hun leer op grond van het onderteekeningformulier aan het oordeel der kerk te onderwerpen en niet in een blad openlijk tegen de kerk te ageeren.

Achter dat alles heeft men natuurlijk te zoeken een afwijking op, zoo niet een loslaten van de leer des verbonds.

Dr W. Burggraaf, verleden jaar aan onze Vrije Universiteit gepromoveerd, komt krachtig voor de Gereformeerde waarheid op.

Hij typeert deze beweging als „modern Montanisme“.

### Gereformeerden in Oostenrijk.

Volgens „Die Christliche Welt“ zijn er in Oostenrijk 12.988 Gereformeerden, waarvan 9133 in Weenen.

Of hiermee behelzende leden zijn bedoeld, staat er niet bij.

Maar al is dat zoo, dan is hun getal nog uiterst gering. En hoevelen daarvan zijn in waarheid de Gereformeerde beïjdenis trouw gebleven?

Er moet echter een kleine kern zijn, waarvan we echter te weinig weten.

HEPP.

## PERSCHOUW.

### Ds J. L. Jaspers over anonymiteit.

Een lezer zendt mij bijgaand citaat uit „Geref. Kb. voor Zutphen“ (9 Mei 1919):

#### ANONIEME BRIEVEN.

Een broeder, die mij onbekend is, doch met wien ik het volkomen eens ben, heeft inzake een o.l. ongeoorloofden feestavond, met anonieme brieven gewerkt.

Niet alzo, mijn broeder. Ongeteekende brieven schrijven is laf.

Als Uw conscientie u dringt om te spreken en als ge opkomt voor de eer van uw Koning, durft ge dan uw medebroeders niet in de oogen te zien?

De Schrift zegt: Elke rechtvaardige (d.i. ook ieder, die een rechtvaardige zaak bepleit) is moedig als een jonge leeuw.

Niet laf dus, maar moedig.

Christus zegt: Zalig zijt ge als de menschen u vervolgen om Mijns naams wil.

Gods profeten zijn nooit allemansvrienden geweest! En daarbij waren ze kloekmoedig.

Ons ten voorbeeld.

Tot zoover het citaat. Het is van ds J. L. Jaspers, toen te Doesburg, van den ds.-Jaspers-van-1919.

Het is leerzaam, behalve voor den ds.-Jaspers-van-1920, ook voor enkele zijner volgelingen, om dit euphemisme nu eens te bezigen.

Ook is het leerzaam als onderdeel van de door ds Jaspers in 1919 gegeven „Nootjes over het „Christelijk“ Tooneel“. Want de aanhalingsteekens zijn van ds J. L. Jaspers-van-1919, en het „christelijk“ tooneel wordt ter sprake gebracht door zijn vriend en medewerker, dr J. G. Geelkerken-van-1929.

### Een fantoom.

„De Wekker“ schrijft:

Als men tegenwoordig „De Reformatie“ leest en de bestrijding van Prof. Hepp tegenover Dr v. d. Vaart Smit, dan blijkt wel, dat de leer der veronderstelde wedergeboorte in 1905 nog niet is geëindigd geleerd te worden, zij het meer bedekt.

Natuurlijk wordt weer verzuimd, te zeggen, wat dan precies de ketterij is. En wordt van Calvijn geen nota genomen. Een fantoom is al genoeg.

### Zich conformeren in de taal.

Het „apologetisch element in de bediening des Woords“ is wel een gemakkelijk onderwerp voor een rede. Maar als men van den auteur dezer rede, die te Apeldoorn onlangs aanving te doceren, leest, dan vraagt men zich af, hoe hij den man-van-buiten toch wel bereiken zal in de proëk, als zelfs het gedrukte stuk zóó weinig hem zoekt in de taal die hij verstaan kan. „De Wekker“ geeft volgende proeve van den stijl der te wachten apologetische proekredenen:

In den weg van ons een walg aan onszelf te schenken, zoo vernamen we de vorige maal, komt de Heere den persoon, het werk en de bediening van den Middelaar te verheerlijken.

O wat wordt die Middelaar dan als gepaast en geschikt gezien; wat wordt Hij begeerlijk en dierbaar geacht.

Maar eer kunnen ze met hunne hand de maanschiif aan den hemel grijpen, dan dat zij zich in staat zouden bevinden, om dien Middelaar in de armen te krijgen, als de Heere zelf Hem niet uithrent en toepast.

Dan gaat het niet als in 't Paradijs met de bekleeding met de beestenvellen: de Heere beschikt die nieuwe bekleeding, die rokken en beestenvellen, en doet ze hen aan ook. De uitvoering van dat genadeverbond is alzoo óók een eigene daad Gods. Maar wat is dat dan ook een driewerf zalige ervaring. O, als de Heere dien gevallen mensch daar arresteert, hem ontdekt en vonnist; en als Hij dan in steen van dien doemeling in de hel te werpen, een Borg nitbrengt, en dien Borg toepast ook. O, 't gezicht reeds op zulk een Borg doet bij tijden al opspringen van vreugde; wat is het dan niet een onbewoondelijke zaligheidsbeleving, als de Heere dien Borg en Middelaar zóó toepast uit genade, dat wij in de armen des geloofs Hem leeren ontvangen en aan-nemen.

„In den weg“, — dat is oud-hebreuwsch, ontleend aan de Statenvertaling „Van ons te schenken“, — dat is oud-latijn, uit vertaalde oude schrijvers, „Komen te“ — dat is oud-nederlandsch. En zoo is er meer ouds; en toch wil het maar niet klassiek wezen.

Het is dan ook „zich conformeren“ in de taal; conformeren aan een fragment des nederlandschen volks. Maar ik lees liever den vroegeren apologet Wissel, toen hij nog aan anderen dacht, die ook wel eens wat van het christendom hooren willen.

Dit is me veel te „bewoondelijk“-t.

### De eschatologische Christusbeschouwing.

In aansluiting aan wat ik reeds herhaaldelijk uit „De Stroom“ citeerde over het „Jesusbeeld“ geef ik hier nog een ander artikel van dr C. E. Hooykaas:

In den tijd waarin de meesten van ons opgevoed en volwassen geworden zijn, was met een eschatologische Christusbeschouwing en een dergelijk begrip van het N. T. niets te beginnen, en vandaar dat, bepaaldelijk in den kring van hen, die vertrouwend stonden tegenover de moderne cultuur, onwillekeurig al deze motieven omgezet en anders verklaard werden. Het begrip van het Koninkrijk Gods werd evolutionistisch opgevat, de beschouwing van den mensch in de evangelien werd optimistisch, en de voorstelling van Jezus zelf werd die van een idealistischen prediker, die tamelijk goed op een modernen kansel paste. Het groote manco, waarvan wij ons nu wel allerwege bewust worden, is 't gemis aan inzicht van de Distantie, den afstand tusschen de creatuur en het heilige.

Met deze enkele woorden roep ik een menigte van getuigenissen, een reeks van levensverschijnselen op, die zich in de laatste kwarteeuw — vooral in ons land, in Duitschland en in Duitsch-Zwitserland — met hartstocht en met klemmenden nadruk hebben doen hooren en gelden. Ik kan hierop in dit korte bestek niet ingaan. Want ik moet bepaaldelijk er nu op wijzen, hoe in de laatste tien jaren al wat er verspreid hier en daar telkens weer getuigd is, in ééne bedding samenvloeit en zich aan ons opdoet als een nieuwe theologie, waarvan juist dit het albeheerschende is, dat wij niet in het goddelijke dat kenbaar is in onze samenleving en in 't enkele menschenhart, maar in God-zelf, absoluut, onkenbaar door de rede en alleen aan 't deemoedig hart door Zijn genade openbaar, ons vertrouwen zullen stellen. De heilige God als de gansche A n d e r e tegenover de wereld, die in het boeze ligt, die verwerpelijk is, ja naar wier ondergang men misschien zelfs wel mag verlangen, als de voorwaarde voor den opgang Gods.

Juist omdat het mijn taak is, hier meer te refereeren wat anderen hebben geleerd dan eigen meening op den voorgrond te plaatsen, wil ik bij voorkeur uit deze nieuwe theologie naar voren brengen wat onze groep het naaste staat. En dan is het aangewezen hier den naam van onzen Roessingh te noemen.<sup>1)</sup> Als een heerlijk woord uit zijn nalatenschap bewaar ik de uitspraak, die hij in een klein zinnetje geeft, nadat hij in den breede en met overwegende sympathie de nieuwe kritiek op onze cultuursidealen en op het humanisme der 19e eeuw heeft weergegeven; daarop zegt hij eenvoudig: wij kunnen deze felle kritiek, deze totale afwijking niet zoo zonder meer overnemen. „Erasmus“ — zij weet de groote Humanist — „is onze voorvader en, of wij willen of niet, wij kunnen hem niet uithrent“.<sup>2)</sup>

Dit nu vooropgesteld zijnde, treft ons wellicht de scherpe kritiek op de beschouwing van den mensch, die tegenstelling tusschen mensch en opperwezen, en de nieuwe vorm van heilsoverwachting bij Roessingh des te beter. Het liberalisme der 19e eeuw is al te zeer „kultuurell“ geweest, d.i. te zeer overtuigd van de zaligheid die de geestelijke en zedelijke beschaving der ontwikkelde menscheit brengen zou. De mensch,

<sup>1)</sup> Dit heeft óók het praktische voordeel, dat de uiteenzettingen, waarvan ik de strekking hier beknopt weergeef, binnen ieders bereik liggen door Hoering's monumentale uitgave van Roessingh's „Verzamelde Werken“, in 4 dln. Ik heb in deze werken weer ruimschoots gelegenheid gehad, om me dankbaar te gevoelen voor de bezorging van dit werk. In het volgende wordt een en ander aangehaald uit de volgende opstellen: (Uit dl II). De uitgangspunten eener Christologie op den grondslag der kritische theologie; Het Humanistisch en het eschatologisch element in het Modernisme; Emil Brunner; Het irrationeel karakter der geloofsverzekering; (uit dl IV). Een moderne apocalypse; Eschatologie. Het eerstgenoemde opstel is voor ons doel het belangrijkste. Pijnlijk, bij de gedachte aan Roessingh's vroeger doel, is het ons den schrijver te moeten toegeven, dat het nog slechts „prolegomena“, inleidende beschouwingen, behelst.

<sup>2)</sup> Roessingh, „Verzamelde Werken“, II, blz. 371.

met zijn ingeschapen gevoel voor goedheid, waarheid en schoonheid, werd hij kans vergoddelijkt. Langs den weg der geleidelijke ontwikkeling — evolutie is het geestelijk modewoord der 19e eeuw — zou de mensch zijn niteindelijk Doel bereiken, en het Koninkrijk Gods was de oude naam en aanduiding voor dit nieuwe ideaal der ontwikkeling. Wordt de mensch zoo in zekeren zin vergoddelijkt, bij velen werd het Godsbegrip daarentegen, onbedoeld natuurlijk, van zijn luister ont-daan; men sprak (en spreekt) zooveel lichter van „het goddelijke“ dan van God. En dat niet alleen uit een zeer juist gevoelden schroom, maar ook uit onbedachtzaamheid en vlakheid des geestes. Alles werd betrekkelijk ook God. Voor Zijne erkende openbaring werd Hij zelf de immer verborgen Bron der openbaring, min of meer vergeten; in 't besef van velen werd God bijna gelijk aan „het ware, goede en schoone“. Zoo werd de theologie tot godsdienstwetenschap herleid en de godsdienst zelf alleen van zijn menscheleke zijde, als onze bewustwording van het hoogere, en niet als Openbaring beschouwd.

Met de ontdekking van het Heilige, de niet nader aanduidbare Verhevenheid van de Oppermacht, gaat thans echter voor den modernen mensch gepaard het besef van eigen menscheleke onwaardigheid. Deze onwaardigheid zowel persoonlijk als collectief te begrijpen. Persoonlijk: wat wordt er van ons idealisme en ons geloof in den zedelijken vooruitgang, wanneer wij met scherpe zelfkennis ons menscheleke leven beoordeelen? Zijn wij op ons zestigste betere menschen dan op ons veertigste, op ons veertigste beter dan als wij twintig zijn? Collectief: hoe openbaart zich het leven in gemeenschap in onze groote steden, die monsterachtige uitingen der cultuur, en hoe heeft zich onze beschaving — niet toevallig — geopenbaard in den grooten Oorlog? Is de mensch nog te beschouwen als kind-van-God, dan is dat toch zeker een paradox en niet een vanzelfsprekend iets, niet „een vlotte stelling“, maar een wonder, ondanks onze natuurlijke verdorvenheid. En als wij in deze wereld gelooven als een wereld-van-God, dan is dat niet om haar voortreffelijke werken van kunst en techniek, maar ondanks de verwerpelijkheid van al haar voortbrengselen voor het eeuwige oordeel. Deze wereld is eigenlijk, zooals het Romeinsche Babel uit het laatste bijbelboek, geheel verwerpelijk voor Gods oog en tot den ondergang gedoemd. En er zal op aarde een weeklacht, maar in den hemel gezubel zijn over haar val.

Het is duidelijk, dat bij de eenzijdigheid, de onvermijdelijke eenzijdigheid, van deze beschouwing van mensch en menscheit, ik en wereld, de baan vrij komt voor Eschatologie. Wanneer men zoo sterk dualistisch voelt, zoo overwegend het oog heeft voor de felle tegenstelling tusschen den heiligen God en Zijn wil en daartegenover de onheilige wereld en ons verkankelijke zelf, dan moet men ten beste de harmonie om zoo te zeggen van den Hemel afbilden en verwachten. „Godsgeloof kan niet blijven bij een uiteindelijke dualiteit, bij een onbeantwoorde vraag aan het slot; er moet een oplossing zijn. Wie scherp de tegenstelling van wereld en Godrijk erkent, zal juist daarom eschatoloog worden en gelooven: er is nog iets anders dat komen moet“.<sup>3)</sup>

Deze Eschatologie zal verschillend van gedaante zijn. Persoonlijk reikt de sterveling in de banden van het aardse leven naar de verlossing van het eeuwige hiernamaals; universeel gelooven wij in 't eeuwige, dat — naar Roessingh's sprekende uitdrukking — „inhreest in den tijd“; kosmisch vragen wij naar de komst van het Koninkrijk van God en de verwerkelijking van Gods gedachte in de wereld. Ik onderscheid deze drie vormen van alle Eschatologie, zooals ik in het begin ook gedaan heb, al mengt zich in de werkelijkheid onze gevoelens en gedachten de eene vorm onvermijdelijk door de andere.

Het boeiendst en betooverendst, maar ook het moeilijkst en vreeselijkst, is de kosmische vraag, de onstelbare vraag naar de komst van het Koninkrijk Gods, de verwerkelijking van Gods gedachte in de wereld. In mijn preeken over de Openbaring van Johannes heb ik al bekend<sup>4)</sup> dat deze vraag mij van mijn jongensjaren af heeft bezig gehouden en nog niet met rust laat. Ik zeg niet dat ik er iets meer van weet dan toen ik twaalf was, maar ik kan het nu zeggen. Het doet mij een smartelijke vreugde te bevinden dat Roessingh er even weinig van weet.<sup>5)</sup> Met hem zeg ik in de Oud-Christelijke, evangelisch-apocalyptische voorstellingen van den laatsten dag, het Oordeel, het Duizendjarig rijk en het nieuwe Jeruzalem, kunnen wij ons niet vinden. Maar als hij zich — als door een vlucht — terugtrekt in het universele nuttich van Gods Oordeel in de wereld al-tijdig en van Gods Koninkrijk, dat geestelijk reeds aanwezig is, blijf ik toch gebonden ook aan kosmische verwachtingen, en geloof aan een Openbaring van God in den tijd en een opheffing van al onze betrekkelikheden; ik geloof niet dat het doel van onze wereld is om van cultuur op cultuur te wettelen zonder eigenlijke bestemming, maar dat — zooals voortdurend de eeuwigheid inbreekt op den tijd, er zoo ook een Inbraak van God op deze wereld zijn kan, een Dwang Gods, een Dag des Heeren. Maar hier geldt zeker het evangelie-woord: „waakt dan, want niemand kent daarvan den dag noch het uur“. En zeker mogen wij zeggen dat als „dat rijk des geestes“ zal komen, dat dan alles ophoudt zoogoed als alles dan eerst begint. Het menscheleke is ten einde omdat God daar is. Maar het is bijkans zonde om van deze dingen, die wij zelfs niet vermoeden kunnen, te spreken. Dit is echter voor mij Eschatologie.<sup>6)</sup>

Dit artikel lijkt mij van bijzondere waarde voor de kennis van de religieuze strooming onder de vrijzinnigen

<sup>3)</sup> Roessingh, „Verzamelde Werken“, dl IV, blz. 519.

<sup>4)</sup> Zie mijn „Leven preeken over de Openbaring van Johannes“. De vijfde tot de zevende preek zijn vooral eschatologisch van karakter; de zevende is geheel gewijd aan de vraag naar de verwerkelijking van het Koninkrijk Gods.

<sup>5)</sup> Daar ik op deze dingen hier onmogelijk breed kan ingaan, wil ik slechts hier, in den voet aan, dat een kosmische eschatologie, die niet godsdienstig is, ten eenenmale te verwerpen moet zijn. Zie Roessingh over „Eschatologie zonder eeuwige heid“, IV, blz. 515.

van dezen tijd ger hier door Barth, etc., openliggend Calvijn.

Zeg mij, w wat voor een Er zijn me

een opponent leggen van t pecten, hui tijd, putten, zelf niet wa der Knipsel beeld van.

die naar Sal laatstgenoemden parel misschien ne

Wie daarv rume niet b eulling der l mede de ledi

aanslechtsjeep tot au het militair zelve uit de goddeloos

zulke woord is, d.w.z. all

beraalt; om deloos is, te mee alleen.

rechtskwe Een getal is „Woord en

lijven te spo Ik zeg; zoo waaru gien,

dige mensche strigtheid l men wil ver

het terrein ) dige menschi oplossing.

Ter zake, hebben ook gemerkt Obl knipselieden

over des zel maar in 't ge slechts in

de verfoelji wij ik enkel

I. C. Rollm ter bedachts Menien, het

in „Driberg Wat dur „De S.

zetten. De hore Niet zoo

vindt. „De m op den

Om dat staven ha staanders

Hij dur getuige o Nu, ong hij al niet

Prof. O. Sch. onde Laat me knas vrij

„Indien hij zijn ler min ten t

formeerde ook al v e Wie van daarmede

Moet nu dienen, ok van de st

Zoo men

ten tegen v

van dr J. G

in het alger

Land) en

kan, wil ik

gaan sparen

si zou ik o

Overigens

lets te hoore

Aasserperic

(b.v. ds Jasp

wel te vers

Heigem v

naars van d

wat dunk

En wat dan